

Checklist brand- en vluchtveiligheid zorginstellingen

Concrete quick wins om de brandveiligheidssituatie te verbeteren.

Aanleiding en achtergrond

In 2007 vonden er in zorginstellingen ongeveer 1.100 branden plaats. De totale schade bedroeg ca € 84 miljoen. Door adequaat optreden van medewerkers en brandweer worden de meeste branden snel geblust. Enkele keren per jaar groeien de kleine branden uit tot een calamiteit. Zoals bekend vinden in het kader van het actieprogramma Brandveiligheid momenteel veel activiteiten plaats die de brandveiligheid in de zorginstellingen structureel moeten verbeteren. Uit diverse rapporten blijkt dat naast deze structurele maatregelen ook eenvoudige en goedkope maatregelen getroffen kunnen worden die de brandveiligheid en de vluchtveiligheid binnen de zorginstellingen direct kunnen verbeteren, zogenoemde quick wins. De VROM-Inspectie heeft samen met verschillende betrokken partijen (brancheverenigingen, College bouw zorginstellingen, adviesbureaus, de ministeries VROM, SZW en de arbeidsinspectie) deze quick wins geïdentificeerd.

Er is sprake van quick win als voldaan wordt aan 3 criteria:

1. **Snel en eenvoudig uit te voeren**
2. **Relatief goedkoop**
3. **Realisatie van een daadwerkelijke verbetering van de veiligheid.**

Uit de onderzoeken blijkt dat deze quick wins met name op het vlak van gedrag en gebruik liggen. Het gaat hier bijvoorbeeld om verbeteringen die betrekking hebben op het brandveilig gebruik zoals het vrijhouden van nooduitgangen en het voorkomen dat brandwerende deuren geopend worden vastgezet. Een van de producten is deze brochure voor hoofden facilitaire en technische diensten met een checklist waarin de quick wins zijn verwerkt.

Gebruik van checklist

De checklist bestaat in eerste instantie uit het uitvoeren van een visuele inspectie. Voor de toepassing van de checklist zijn de brandveiligheidstekeningen van de bouwvergunning en de gebruiksvergunning nodig. Uit de tekeningen kan worden afgelezen waar brandscheidingen liggen en waar onderdelen van de brandveiligheidsinstallatie, zoals vluchtwegaanwijzingen aanwezig zijn. Daarnaast zijn ook het ontruimingsplan en de logboeken van de installaties van belang.

Het is de bedoeling dat de checklist regelmatig doorlopen wordt met daaraan gekoppeld een (management of werk)overleg over de bevindingen van de inventarisatie. Met name bij veranderingen in de bouwkundige, installatietechnische of organisatorische en gebruikstechnische situatie is dit belangrijk. Bij het inwerken van bijvoorbeeld een nieuwe brandveiligheidscoördinator kan deze lijst helpen bij het verkennen van de brandveiligheidssituatie. Deze toelichting en de checklist zijn ook te downloaden via www.vrom.nl en www.brandveiligheidindezorg.nl. De controle op basis van de checklist komt niet in de plaats van de door de gemeente uitgevoerde toets op de naleving van de bouw- en brandveiligheidsvoorschriften in de gebruiksvergunning. Deze checklist is een nuttige/handige aanvulling en betreft geen uitputtende controle.

Verantwoordelijkheden

Brand- en vluchtveiligheid zijn de verantwoordelijkheid van de eigenaar en de gebruiker van het gebouw. Primair betreft dit het bestuur van de zorginstelling. Gemeenten en Arbeidsinspectie houden toezicht op de naleving van de regelgeving. Echter ook niet wettelijke bepalingen (gedrag en gebruik) kunnen de brand- en vluchtveiligheid sterk verbeteren.

Toelichting

Hieronder vindt u per vraag een toelichting. Indien de toelichting niet voldoende is, kunt u een deskundige inschakelen.

Algemeen

- 1.1 Vaak worden na de bouw nog wijzigingen doorgevoerd, bijvoorbeeld aan de indeling in ruimten of aan de bouwinstallaties. Bij deze wijzigingen kunnen brand- en rookscheidingen zijn beschadigd of zelfs zijn verwijderd. Het is gewenst om bij de uitvoering van het onderzoek extra aandacht aan deze wijzigingen en de omgeving daarvan te besteden.
- 1.2 Als ruimten anders worden gebruikt dan op de bouwvergunning- of gebruiksvergunningstekening is aangegeven, moet nagegaan worden of dit consequenties heeft voor de brand- en vluchtveiligheid. Zonodig moeten specifieke aanvullende voorzieningen getroffen worden om het ontstaan van brand en de verspreiding daarvan tegen te gaan, (bv het aanbrengen van tijdelijke sprinklerkoppen). Tevens dient de brandweer in die gevallen van het gewijzigde gebruik op de hoogte te worden gesteld.

Oefenen

- 2.1 Het regelmatig oefenen (tenminste 1x per jaar) van het blussen van branden en het ontruimingplan onder leiding van de Bedrijfs hulpverlening (BHV) en/of de brandweer zorgen ervoor de personeelsleden weten wat er moet gebeuren en wat er van hen verwacht wordt. Door ook bewoners/patiënten/cliënten bij de oefeningen te betrekken zullen deze bij een calamiteit minder snel in paniek raken. Ook het oefenen van het goed gebruik van brandblusmiddelen kan voorkomen dat een kleine brand zich snel verspreidt.
- 2.2 Tijdens het oefenen kunnen verbeterpunten in het ontruimingsplan naar voren komen. Vaak wordt geconstateerd dat de logica van de vluchtroute en de onderlinge communicatie tijdens een "calamiteit" te wensen overlaten. Ook blijken vluchtdeuren vaak niet geopend te kunnen worden. De verbeterpunten kunnen worden aangepakt voordat zich een calamiteit daadwerkelijk voordoet. Bij knelpunten moet het plan of de situatie worden aangepast. Het is noodzakelijk (en verplicht) regelmatig (tenminste één maal per jaar) een ontruiming te oefenen zoals beschreven in het ontruimingsplan. Het plan moet 'ingesleten' zijn en ook nieuwe personeelsleden moeten oefenen. Bij een sterk wisselend personeelsbestand moet met een hogere frequentie (tenminste éénmaal per half jaar) worden geoefend. Reeds bij de introductie van een nieuwe medewerker moet deze zijn rol in de

ontruimingsorganisatie kennen. De resultaten van de oefening moeten worden vastgelegd en geëvalueerd, zodat er geleerd wordt van gemaakte fouten en knelpunten en het plan, indien nodig, kan worden bijgesteld. Het is zeer aan te bevelen de ontruimingsoefening steeds te evalueren en de evaluatie op het afdelings- en/of managementoverleg te bespreken.

Vluchten

- 3.1 Elke deur die in een vluchtroute ligt, moet zonder sleutel te openen zijn. In het geval van brand ontbreekt immers de tijd om te zoeken naar de sleutel van die (nood)deur. Indien een (nood)deur automatisch wordt ontgrendeld door een brandalarm, moet deze sturing regelmatig worden getest om zeker te zijn dat hij goed functioneert. Markeer op de vloer de ruimte in de directe omgeving van de vluchtdeur (zowel binnen als buiten) die nodig is voor een vrije doorgang naar en van de vluchtdeur. Fluorescerende lijnen op de vloer verbeteren de zichtbaarheid van de vluchtwegen. Ook vluchtdeuren kunt u op deze wijze beter zichtbaar maken.
- 3.2 Om de vluchtdeuren en nooduitgangen herkenbaar te maken kan op iedere vluchtdeur een sticker "Vluchtdeur vrijhouden" of vergelijkbare tekst worden aangebracht.
- 3.3 Vluchtwegen (en ook vluchtdeuren) moeten altijd vrij zijn van obstakels. Dit geldt ook voor de buitenzijde van het gebouw. In principe is ieder gedeelte van een gebouw een vluchtweg. Het gaat hier met name om gangen en deuren. Ieder obstakel dat het gebruik van vluchtwegen belemmert of bemoeilijkt, moet worden verwijderd.

Beperking verspreiding van brand

- 4.1 Om mensen bewust te maken van de specifieke functie van zelfsluitende branddeuren kunnen op de deuren stickers met bijvoorbeeld de tekst "Branddeur, gesloten houden" worden aangebracht. Hierdoor is men zich er van bewust dat de zelfsluitendheid van die deuren niet door een keg of prullenbak mag worden geblokkeerd.
- 4.2 Denk aan brandvertragende/vuurdovend meubilair, textiel, in het bijzonder gordijnen, matrassen en linnengoed met een beperkte rookproductie bij brand. Duidelijk is dat voor de brandveiligheid ook de brandeigenschappen van de inventaris en stoffering een belangrijke rol spelen. Juist gordijnen, matrassen en linnengoed blijken bij de ontwikkeling van een beginnende brand een belangrijke rol te spelen en soms voor veel rookontwikkeling te zorgen. Ook zitjes in de algemene ruimten kunnen gevolgen hebben voor de uitbreiding van brand. Roken, en vooral roken in bed, levert een brandrisico op. Een rookverbod is echter vaak, maar niet zonder meer de juiste oplossing. Het is en blijft daarom van groot belang om zowel het linnengoed, de matrassen, de prullenbakken als de rest van de inrichting zodanig te kiezen dat een brandende sigaret niet tot brand kan leiden.
- 4.3 In het gebouw moeten voldoende handbrandblusmiddelen beschikbaar zijn. Het gebruik van de brandslanghaspels en draagbare handblussers mag niet door obstakels worden belemmerd. Als blusmiddelen zijn ingebouwd of niet goed

zichtbaar zijn, moet een pictogram de locatie aangeven. Uiteraard moeten de blusmiddelen zelf in goede staat verkeren. Brandblussers mogen niet leeg zijn of 'over de datum'. Voor brandslanghaspels geldt dat zij niet mogen worden gebruikt voor andere doelen dan waarvoor zij bedoeld zijn. Het is noodzakelijk (en verplicht) alle blusmiddelen periodiek te controleren. Het is verstandig hiervoor een onderhoudscontract af te sluiten.

- 4.4 Plaats containers met afval niet te dicht bij het gebouw. Hierdoor wordt voorkomen dat de brand in (door o.a. brandstichting en vandalisme) brandende containers kan overslaan naar het gebouw. Of beter: sluit ze af: dan kunnen afvalmaterialen niet aangestoken worden.
- 4.5 Als op een kleine oppervlakte brandgevaarlijke stoffen of veel brandbare materialen of goederen aanwezig zijn, kan dat grote gevolgen hebben bij brand. De brand kan daardoor vrij plotseling enorm groeien en zich anders gedragen dan verwacht. Voorbeelden van dit soort ruimten zijn kamers met opslag van linnengoed, papier, kartonnen dozen, bouwmaterialen e.d. Er moet op worden toegezien dat de kans op het ontstaan en de verspreiding van brand in dit soort ruimten tot een minimum wordt beperkt. Als ruimten anders gebruikt worden dan de oorspronkelijke bestemming (bv badkamers als opslagruimten voor linnen) moet na gegaan worden of de veiligheidsvoorzieningen ook aan gepast moeten worden (bv een tijdelijke sprinklerkop).

Voorkomen van brand

- 5.1 Belangrijk is te voorkomen dat brand ontstaat. In de vraag zijn voorbeelden van ontstekingsbronnen genoemd. Als het noodzakelijk is om dergelijke apparaten in het gebouw te plaatsen, dan is het wenselijk dat aandacht wordt besteed aan de elektrische veiligheid en beveiliging tegen oververhitting. Elektrische apparatuur waar bijvoorbeeld vergeetachtigheid kan leiden tot brand, zoals een kookplaatje, kan worden beveiligd door een tijdschakelaar. Denk ook aan de brandveiligheid van de omgeving van het kookplaatje. Laat huishoudelijke apparaten niet dag en nacht op de stand-by stand staan; dit kan ook beveiligd worden met een apparaatje van 15 euro.
- 5.2 Let er op dat niet te veel apparaten op één stopcontact zijn aangesloten; zware apparaten zoals een elektrische kachel, een elektrische oven, een wasmachine, vaatwasser of droger moeten elk op een aparte groep worden aangesloten. Ook scootmobielen en elektrische rolstoelen kunnen voor een overbelasting zorgen. Door overbelasting kan brand ontstaan. Om na te gaan of in specifieke delen van het gebouw sprake is van overbelasting van het elektrische netwerk kan een thermografische foto van de zekeringenkast worden gemaakt.
- 5.3 Maak in ruimten waar gerookt mag worden gebruik van vlamdovende as- en vuilnisbakken.

Onderhoud

- 6.1 Tijdens onderhoudswerkzaamheden en andere aanpassingen aan het gebouw moet bekeken worden of de vluchtroutes kunnen blijven zoals ze zijn bepaald of dat er (tijdelijke) aanpassingen noodzakelijk zijn.
- 6.2 Tijdens onderhoudswerkzaamheden (bv. dakbedekking, liftschacht) moeten voldoende blusmiddelen (tenminste één poederblusser met inhoud 6 kg) in de directe omgeving van de werkzaamheden aanwezig zijn. Bij met name werkzaamheden aan dakbedekking wil er wel eens brand ontstaan. Het snel bij de hand van blusmiddelen hebben kan veel ellende voorkomen. Maak bij inhuur gebruik van bedrijven, waarvan de medewerkers tenminste beschikken over het erkende diploma Basisveiligheid VCA.
- 6.3 Test de brandmeld- en de ontruimingsinstallatie en de noodverlichting regelmatig en onderhoud de technische installaties nauwkeurig.

Noodverlichting: De noodverlichting moet bij stroomuitval blijven branden en voldoende licht geven om de vluchtweg te vinden. De werking moet minimaal eenmaal per jaar worden gecontroleerd. Waar noodverlichting is aangebracht en waar vluchtrouteaanduidingen vereist zijn volgt uit de bouwvergunning en de gebruiksvergunning.

Brandmeldinstallatie: De brandmeldinstallatie kan bestaan uit drie componenten:

- brand- of rookmelders;
- brandmeldcentrale;
- doormelding naar de brandweer (vaak, maar niet altijd verplicht; neem bij twijfel contact op met een specialist).

De werking van de brandmeldinstallatie moet tenminste eenmaal per jaar worden gecontroleerd. Daarnaast moet erop worden gelet dat met name de brand- en rookmelders niet defect, beschadigd of onklaar gemaakt zijn.

Directe doormelding van een brandalarm naar de brandweer is vaak, maar niet altijd verplicht. Of het voor uw gebouw het geval is, kunt u terugvinden in het Gebruiksbesluit en/of de gebruiksvergunning. Als doormelding in uw gebouw verplicht is, dan mag men niet vertraagd of handmatig doormelden. Een brandmeldinstallatie met automatische doormelding moet gecertificeerd zijn. Dit betekent dat een gecertificeerd bedrijf de installatie moet ontwerpen, aanleggen en onderhouden. Een certificaat moet aanwezig zijn. Controles, storingen en onderhoud van installaties moeten in een logboek worden bijgehouden.

Ontruimingsinstallatie: Wanneer wel of niet een ontruimingsinstallatie aanwezig moet zijn staat in het Gebruiksbesluit en/of de gebruiksvergunning. Een ontruimingsinstallatie is aangesloten op de brandmeldinstallatie en zorgt dat bij brandalarm de mensen in het gebouw worden gewaarschuwd door bijvoorbeeld een sirene of toeter (signaalgever) of een stille melding naar de BHV-organisatie. Over het algemeen geeft het ontruimingsplan aan waar de signaalgevers moeten zijn opgehangen. De installatie moet worden gecontroleerd op functioneren, compleetheid en beschadigingen. Controles, storingen en onderhoud van installaties moeten in een logboek worden bijgehouden.

Stimuleren van brand- en vluchtveilig gedrag

- 7.1** Het instandhouden van een brandveilige situatie in een gebouw is een complexe opgave waarbij veel personen zijn betrokken. Het is gewenst om binnen de organisatie hiervoor iemand als coördinator aan te wijzen. Door het gericht kijken naar de brand- en vluchtveiligheid binnen een gebouw kan een brandveiligheidscoördinator ervoor zorgen dat de brandveiligheid binnen de instelling toeneemt. Deze kan bijdragen aan het besef dat ook medewerkers en bewoners/ patiënten/ cliënten kunnen bijdragen aan de brand- en vluchtveiligheid binnen de instelling en daarin ook een verantwoordelijkheid hebben.
- 7.2** De BHV kan op papier goed zijn georganiseerd, maar moet ook in de praktijk werken. Dit betekent dat alle personen die deel uitmaken van de BHV-organisatie goed op de hoogte moeten zijn van het ontruimingsplan en de taken die zij moeten vervullen in geval van brand. Bij brand moet er gehandeld worden en is er geen tijd om de taken rustig te verdelen en het ontruimingsplan er nog eens op na te slaan. Op ieder willekeurig moment moet daarom ook duidelijk zijn hoeveel BHV'ers er aanwezig moeten zijn en hoeveel er ook daadwerkelijk aanwezig zijn. Als de (vlucht- en ontruimings) plannen niet snel ter inzage zijn, is de beschikbaarheid voor derden zeker onvoldoende. Uiteraard moeten alle BHV'ers goed opgeleid zijn en jaarlijks 'op herhaling' gaan. Om te voorkomen dat met name tijdens de nachtelijke uren geen of te weinig bedrijfshulpverleners aanwezig is/zijn, is het zinvol zoveel mogelijk medewerkers de opleiding voor bhv-er te laten volgen.
- 7.3** Regelmatig instructie (tenminste 1x per jaar) (laten) geven aan het personeel over het vlucht/ontruimingsplan. Mogelijk via een instructiefilm of een e-learning traject.
- 7.4** Brand- en vluchtveiligheid regelmatig (bv. 2-3 keer per jaar) in diverse overleggen (raad van bestuur, MT, overleg met ondernemingsraad, afdelingsoverleggen) op de agenda plaatsen. Bijv. naar aanleiding van de evaluatie van een ontruimingsoefening of nodig hierbij een keer iemand uit die een calamiteit in een vergelijkbare organisatie heeft meegeemaakt (ervaringsdeskundige). Zo wordt iedereen zich meer bewust van de brand- en vluchtveiligheid van het gebouw.

Colofon

Bestelgegevens

Deze publicatie is te downloaden via www.vrom.nl onder vermelding van VROM 9135

Datum publicatie

April 2009

Nr.	Onderdeel	Vraag	Antwoord	Actie
1.1	Algemeen	Is uw gebouw sinds de oplevering gewijzigd?	ja/nee	
1.2	Algemeen	Worden alle ruimten gebruikt conform de op de tekeningen aangegeven functie?	ja/nee	
1.2.1	Algemeen	Zo nee. Wat zijn de wijzigingen?		
1.2.1	Algemeen	Bij wijzigingen: Zijn (tijdelijke) aanpassingen t.a.v. de brand- en vluchtveiligheid noodzakelijk?	ja/nee	
2.1	Oefenen	Wordt er regelmatig geoefend met het blussen van branden en het ontruimingsplan (onder leiding van brandweer en BHV)?	ja/nee	
2.2	Oefenen	Behoeft het ontruimingsplan aanpassing nav de oefening?	ja/nee	
3.1	Vluchten	Zijn alle nooduitgangen zonder sleutel (of ander los hulpmiddel) te openen?	ja/nee	
3.2	Vluchten	Zijn alle nooduitgangen als zodanig herkenbaar (voorzien van een sticker "nooddeur vrijhouden")?	ja/nee	
3.3	Vluchten	Zijn alle gangen en deuren in het gebouw vrij van obstakels?	ja/nee	
4.1	Beperken verspreiding van brand	Zijn de branddeuren als zodanig herkenbaar (voorzien van sticker "branddeur gesloten" houden)?	ja/nee	
4.2	Beperken verspreiding van brand	Is bij de keuze de inventaris, stoffering en versiering in het gebouw rekening gehouden met de brandveiligheid (brandvertragend, vuurdovend)?	ja/nee	
4.3	Beperken verspreiding van brand	Zijn in het gebouw brandslanghaspels of (hand)brandblussers aanwezig en zijn deze vrij van obstakels en goed zichtbaar?	ja/nee	
4.4	Beperken verspreiding van brand	Staan er containers met afval dicht bij het gebouw?	ja/nee	
4.5	Beperken verspreiding van brand	Zijn er in uw gebouw 1 of meer ruimten waar brandgevaarlijke stoffen of veel brandbare materialen/goederen op een kleine oppervlakte aanwezig zijn of anders gebruikt worden dan de oorspronkelijke bestemming?	ja/nee	

Nr.	Onderdeel	Vraag	Antwoord	Actie
5.1	Voorkomen van brand	Zijn er beperkingen gesteld aan het gebruik van apparatuur met een verhoogd brandrisico (warmhoudplaatje, televisie in stand-by etc.)?	ja/nee	
5.2	Voorkomen van brand	Is er sprake van overbelasting van de elektrische bedrading doordat een groot aantal apparaten op een stopcontact is aangesloten?	ja/nee	
5.3	Voorkomen van brand	Zijn in ruimten waar wordt gerookt vlamdovende asbakken geplaatst?	ja/nee	
6.1	Onderhoud	Wordt tijdens onderhoudswerkzaamheden vooraf bekeken of vluchtroutes tijdelijk dienen te worden aangepast?	ja/nee	
6.2	Onderhoud	Wordt er bij onderhoudswerkzaamheden aan dak en liftschachten rekening gehouden met extra brandgevaar en zijn daarvoor extra blusmiddelen aanwezig?	ja/nee	
6.3	Onderhoud	Worden de brandmeld- en de ontruimingsinstallaties en nood- en transparant-verlichting regelmatig getest en goed onderhouden?	ja/nee	
7.1	Stimuleren van brand- en vluchtveilig gedrag	Is er een brandveiligheidscoördinator aangewezen?	ja/nee	
7.2	Stimuleren van brand- en vluchtveilig gedrag	Is het aantal BHV-ers vastgesteld dat op een willekeurig moment beschikbaar moet zijn?	ja/nee	
7.3	Stimuleren van brand- en vluchtveilig gedrag	Wordt er regelmatig instructie gegeven aan het personeel over het vlucht/ontruimingsplan?	ja/nee	
7.4	Stimuleren van brand- en vluchtveilig gedrag	Is brandveiligheid van het gebouw een regelmatig terugkerend agendapunt tijdens overleggen?	ja/nee	

Aan de inhoud van de checklist kunnen geen rechten worden ontleend. Deze checklist treedt niet in de plaats van wet- en regelgeving die in dit kader van toepassing is. Het is aanvullend op het wettelijk kader.